

Kohti uutta alkua

Keskusta
Se kotimainen.

Keskustan ratkaisuesityksiä
kotitalouksien ja yritysten
ylivelkaantumiseen

Sisältö

Johdanto	3
Yksityishenkilöitä ja kotitalouksia koskevat toimenpidesuositukset	5
Nopeat toimenpiteet	5
Keskipitkän aikavälin toimenpiteet	7
Yrityksiä koskevat toimenpidesuositukset	11
Nopeat toimenpiteet	11
Keskipitkän aikavälin toimenpiteet	13
Taustatietoa	14

Johdanto

Lähtökohtaisesti velka on hyvä renki, mutta huono isäntä. Mahdollisuus luotonottoon on koko talousjärjestelmän keskeinen ominaisuus. Toimivilla rahoitusmarkkinoilla on merkittävä rooli kotitalouksien hyvinvoinnissa ja yritysten kasvussa. Yritykset rahoittavat mm. lainanotolla investointeja ja hoitavat maksuvalmiuttaan. Kotitaloudet tasaavat velalla kulutusta yli elinkaaren ja vastaavat taloudellisiin shokkeihin. Luotonantajat räätälöivät palvelujaan asiakkaidensa tarpeisiin.

Kotitalouksien velkaantuneisuus ja maksuhäiriöiden määrä on jatkanut kasvuaan viime vuosien hyvästä taloudellisesta kehityksestä huolimatta. Taloudellisten ongelmien taustalla on usein monisyinen vyyhti. Selittäviä tekijöitä ovat mm. maksamisen ja luotonannon helppous, pienituloisuus, työttömyys, lomautus, avioero, sairastuminen tai muu äkillinen muutos tuloissa, peliongelmat, puutteet taloustaidoissa, huolimattomuus ja mielenterveysongelmat. Jokaisen velallisen tilanne on yksilöllinen ja näin täytyy olla myös ratkaisujen.

Myös yritykset voivat velkaantua hyvin monenlaisista syistä. Kyse voi esimerkiksi olla nopean kasvun vaatimista investoinneista, myöhemmin kannattamattomiksi osoittautuvista investoinneista tai markkinat voivat muuttua ennakoimattomasti, kuten koronan aikana on tapahtunut. Yrityksen taloudellisen ahdingon taustalla voi olla myös samoja inhimillisiä tekijöitä, jotka selittävät yksilönkin talousongelmia, kuten vaikkapa sairastuminen.

Konkursseja on ollut viimeisen vuoden aikana verrattain vähän ottaen huomioon koronakriisi. Osaltaan kyse on siitä, että yritykset ja rahoitusjärjestelmä ovat hyvin varautuneita talouskriiseihin. Suomen verojärjestelmä kannustaa vahvaan taseeseen. Myös koronaan liittyneet yritysten tukijärjestelyt ja työmarkkinajoustot sekä Suomen talouden tähänastinen yleinen selviäminen monia muita Euroopan maita vähäisemmin vaurioin, ovat auttaneet yritysten tilanteessa.

Päätetyt kustannus- ja muut yritystuet eivät ole kohdistuneet kuitenkaan kaikkiin koronan johdosta ongelmiin joutuneisiin yrityksiin. Osa yrityksistä on ollut vaikeuksia jo ennen koronaa. Keskeinen vaikutus konkurssien vähäisyydelle on ollut myös niitä rajoittaneella väliaikaislailla, jonka purkautuessa konkurssien määrän odotetaan kasvavan.

Taloudellisiin vaikeuksiin ajautuminen saa helposti aikaan syvenevän velkaantumiskierteen. Syntynyttä velkaa aletaan hoitaa esimerkiksi ottamalla uutta velkaa, usein uusilla kulutusluotoilla tai pikavipeillä, joilla rahoitetaan myös rahapelipelaamista.

Ylivelkaantuminen koskettaa usein myös laajasti perhettä ja sukua takausten ja muiden taloudellisten sitoumusten kautta. Vanhemman velkaantumisella ja perheen taloudellisilla ongelmilla on usein myös ylisukupolvisia vaikutuksia muun muassa lasten hyvinvointiin hyvin pitkälläkin aikajänteellä. Tällaisista

tilanteista meillä on karuja kokemuksia esimerkiksi 90-luvun laman jälkeen. Ylivelkaantuminen, olivatpa sen juurisyyt mitkä tahansa, koetaan helposti häpeänä. Silloin ei ajoissa rohjeta neuvotella maksujärjestelyistä luotonantajan kanssa tai pyytää ulkopuolista apua.

Yhdellä keinolla velkaantumiskysymystä ei saada ratkaistua, vaan tarvitaan samaan suuntaan vaikuttavien toimenpiteiden kokonaisuus, jolla ennaltaehkäistään velkaantumista, autetaan ratkaisemaan jo syntyneitä ongelmia sekä mahdollistetaan uusi alku.

Tasapainoisten ratkaisujen löytäminen velkaongelmiin on vaikeaa. Helpolta kuulostavat keinot velkaantumisen ehkäisemiseksi ja velallisten auttamiseksi voivat johtaa luotonantokynnyksen nousuun sellaiseksi, että pienituloisten mahdollisuus saada velkaa hankaloituu merkittävästi. Riskinä on tällöin, että luotot siirtyy epävirallisille, harmaille ja mahdollisesti jopa laittomille markkinoille. Pienituloisten on jo nyt paikoin hankalaa saada lainaa kohtuullisin ehdoin. Lainansaannin vaikeutuminen heijastuu pienituloisten ihmisten arkeen monen eri tavoin.

Keskusta haluaa korostaa luotonottajan omaa vastuuta niin luottoa otettaessa kuin sen hoitamisessa. Lähtökohta tulee aina olla, että velanottajan tulee hoitaa velka ja siihen liittyvät korot sopimuksen mukaisesti.

Velkaantumista pohtinut Keskustan työryhmä on pohtinut asiaa vuoden 2020 loka-marraskuun aikana ja kuullut monipuolisesti asiantuntijoita. Keskustan puoluehallitus käsitteli helmikuussa 2021 työryhmän esitykset ja hyväksyi tässä linjauksessa esitetyt toimenpidesuositukset kotitalouksien ja yritysten velkaky symysten ratkaisemiseksi.

Paperissa esitetyt nopeat toimenpiteet toteutetaan välittömästi tai seuraavan vuoden aikana. Keskipitkän aikavälin toimenpiteet taas toteutetaan 2–5 vuoden aikana.

Yksityishenkilöitä ja kotitalouksia koskevat toimenpidesuosituksukset

Nopeat toimenpiteet

Ongelmien ennaltaehkäisy

KESKUSTAN EHDOTUS 1: Arpajaislain muutos

Veikkauksen toimeenpanemiin peleihin on uuden yhtiön toiminnan aikana tehty lukuisia rahapelipelaamisen rajoitus- ja hallintauudistuksia. Näitä ovat mm. pakollisten rahansiirtorajojen käyttöönotto kaikkea digitaalista pelaamista koskien ja pakollisten tappiorajojen käyttöönotto ns. nopearytmisissä peleissä. Eduskunta on säätänyt hajasijoitettuja automaatteja koskevan pakollisen tunnistautumisen.

Rahapelihaittojen torjunnassa Veikkauksen omien vastuullisuustoimien lisäksi lainsäädäntömuutoksia vaativia toimenpiteitä Veikkauksen peleissä ovat tappiorajojen laajentaminen koskemaan myös peliautomaattien pelaamista, pelisalien ja Casino Helsingin peleihin pakollista tunnistautumista sekä kaikkea pelaamista (pl. kasinot) maksimitappiorajan käyttöönottoa.

Rahapelihaittojen torjunnassa Veikkauksen omat vastuullisuustoimet ovat tärkeitä. Tämän lisäksi esitämme, että tappiorajat laajennetaan koskemaan kaikkea rahapelitoimintaa. Tämä tarkoittaa sitä, että pelaajan tulee aina tunnistautua pelatessaan Veikkauksen pelejä.

Lisäksi tulossa olevalla arpajaislain muutoksella on erityisen tärkeää estää ongelmapelaamisen kanavoitumista Veikkauksen ulkopuolisiin ja yksinoikeusjärjestelmän kannalta luvattomiin rahapeleihin antamalla valvoville viranomaisille mahdollisuus estää luvattomien pelien pelaaminen (blokeeraus). Ongelmana on erityisesti laitton mainonta, jossa pelaajille tarjotaan houkuttimina mm. ilmaisia pelibonuksia. Kasvavana ja ongelmia nopeasti syventävänä ilmiönä on yleistynyt ns. pikavippien käyttö ongelmapelaamisen rahoittamiseen.

Muita tarvittavia toimenpiteitä:

- Keskitetään pikaluottojen myöntäjien valvonta Finanssivalvontaan.

Jo syntyneiden ongelmien ratkaiseminen

KESKUSTAN EHDOTUS 2:

Laajennetaan sosiaalinen luototus KELA:n kautta valtakunnalliseksi.

Manner-Suomessa on noin 290 kuntaa. Vuonna 2016 sosiaalinen luototus oli käytössä 32 kunnassa, sen käyttömahdollisuus oli mainittu 11 kunnassa ja sellainen oli suunnitteilla kahdeksassa kunnassa.

Mikäli sosiaalista luototusta halutaan laajentaa selkeäksi vaihtoehdoksi pikavipeille osana Kelan toimintaa, ei se voisi olla enää osa sosiaalihuoltoa. Palvelun luonne muuttuisi ja sen myötä lainsäädäntöpohja vaatisi täydellisen uudistamisen. Ratkaistava on mm. olisiko laissa määriteltävä sosiaalisen luototuksen minimikriteereistä sekä mm. pääomasta kuntaa kohti sekä kuka pääoman jatkossa rahoittaa, kun kyse ei olisi enää vapaaehtoisesta palvelusta.

Muita tarvittavia toimenpiteitä:

- Muutetaan sääntelyä siten, että yksityishenkilön velkajärjestelymenettelyn aloittamisen jälkeen omaisuuden realisoitumisesta syntyneet myyntivoitot-erot ei olisi este menettelyn jatkamiselle.

Tervehtyminen ja jälkihoito – ns. uuden alun näkökulma

KESKUSTAN EHDOTUS 3:

Lyhennetään maksuhäiriömerkinnän kesto heti kuuteen kuukauteen ja positiivisen luottorekisterin tullessa voimaan yhteen kuukauteen siitä, kun etääntyneet velat on hoidettu.

Maksuhäiriömerkintä vaikeuttaa kielteisesti esimerkiksi henkilön mahdollisuuteen saada vuokra-asunto ja puhelinliittymä sekä voi nykyisellään käytännössä estää uuden yritystoiminnan käynnistämisen ja itsensä työllistämisen, jos henkilö ei saa peruspalveluita tai pääse ennakkoperintärekisteriin.

Maksuhäiriömerkinnän pitkä kesto vaikuttaa osaltaan myös siihen, että sitä vältellään viimeiseen saakka ja tämän myötä ongelmat pahentuvat entisestään. Oikeusministeriö valmistelee parhaillaan lainsäädäntöä positiivisesta luottorekisteristä. Positiivinen luottorekisteri voi johtaa alhaisempaan luottoriskiin ja pienempiin marginaaleihin. Keskusta pitää positiivista luottorekisteriä erittäin kannattavana, mutta painottaa tarvetta nopeisiin ratkaisuihin jo ennen kuin positiivinen luottorekisteri saadaan käyttöön.

Keskipitkän aikavälin toimenpiteet

Keskusta pitää tärkeänä kansalaisten talousosaamisen vahvistamista kaikissa ikäluokissa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää osaamisen ja toimintakyvyn vahvistamiseen erilaisissa elämän murrostilanteissa. Elämäntilanteen muutoksiin liittyy aina myös taloudellisia riskejä, olivatpa muutokset sitten suunniteltuja tai äkillisiä. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi lapsen saaminen, avioero, eläkkeelle siirtyminen ja leskeksi jääminen.

Perustason taloustaitojen lisäksi onkin tärkeää, että apua oman taloudellisen tilanteen suunnitteluun on tarjolla laajasti myös muiden yhteiskunnan palveluiden yhteydessä. Tällä hetkellä esimerkiksi muutoin huipputasoisessa neuvolajärjestelmässämme ei osata riittävällä tavalla auttaa perheitä talouden kestävyteen liittyvissä asioissa. Myös talousvaikeudet pitää pystyä ottamaan puheeksi ja neuvolajärjestelmän tulee ohjata perhe avun äärelle. Eläkkeelle jääminen on vastaavanlainen murrosvaihe tulotasossa, johon taloudellinen varautuminen tulee aloittaa hyvissä ajoin.

Ongelmien ennaltaehkäisy

KESKUSTAN EHDOTUS 4:

Käytännön talousosaaminen pakolliseksi oppisisällöksi kaikissa koulutusasteissa.

Tavoitteena pitää olla, että jokainen peruskoulunsa päättävä nuori osaa laatia henkilökohtaisen budjetin ja seurata arjen menojaan/tulojaan.

KESKUSTAN EHDOTUS 5:

Vahvistetaan taloussosiaalityön osaamista osana sosiaalityön koulutusta.

Raha liittyy monesti myös muihin elämänhallinnan ongelmiin ja talousongelmat voivat vaikeuttaa esimerkiksi masennukseen ja mielenterveyteen liittyvistä sairauksista toipumista.

Muita tarvittavia toimenpiteitä:

- Laaditaan talousosaamiselle kansallinen strategia.
- Varmistetaan, että arjen talousneuvonta integroidaan osaksi muuta palvelujärjestelmää.
- Kannustetaan kansalaisia pitkäjänteiseen vaurastumiseen esimerkiksi osakesäästötilin kaltaisia välineitä kehittämällä.
- Selvitetään pikavippejä koskevan sääntelyn pysyvä kiristystarve. Korona-aikana pikavipeille on asetettu 10 %:n korkokatto ja näiden vakuudettomien luottojen markkinointia on tiukennettu.

Jo syntyneiden ongelmien ratkaiseminen

Keskusta pitää tärkeänä, että koko velkaantumista koskevan ketjun (velallinen – velkoja – toimeksisaaja – oikeudellinen perintä – ulosotto) pelisäännöt ja epäkohdat selvitetään. Keskustan tavoitteena on luoda velkajärjestelmästä mahdollisimman yksinkertainen ja automatisoitu, jotta velkajärjestely olisi niin kotitalouksien kuin yritystenkin kohdalta mahdollisimman selkeä.

KESKUSTAN EHDOTUS 6:

Varmistetaan hyvän perintätavan noudattaminen.

Lisätään perintätoimistojen valvontaa ja varmistetaan hyvän perintätavan noudattaminen huolehtimalla aluehallintoviranomaisen ja riita-asioissa kilpailu- ja kuluttajaviraston riittävästä resursseista valvoa perintätoimintaa. Annetaan viranomaisille nykyistä laajemmat valtuudet tarvittaessa jopa päättää perintätoimiston toimilupa, mikäli hyvää perintätapaa jätetään järjestelmällisesti noudattamatta.

KESKUSTAN EHDOTUS 7:

Lyhennetään velkojen lopullinen vanhentumisaika 10 vuoteen

Nykyisellään ulosottoperuste on täytäntöönpanokelpoinen 15 tai 20 vuotta ja lopullinen vanhentumisaika on 20 tai 25 vuotta velan erääntymisestä. Velkaongelmiin joutuneen yrittäjän tuomio on elinkautista pidempi ja sama koskee yksityishenkilöitä. Ihmisen kokema toivottomuus ja syrjäytymisriski tulee inhimillisesti ja kansantaloudellisesti kalliiksi. Siksi velkojen lopullinen vanhentumisaika on syytä lyhentää 10 vuoteen pois lukien rikosperusteiset velat.

KESKUSTAN EHDOTUS 8:

Kielletään lopullisesti vanhentuneiden saatavien perintä.

Tällä hetkellä vanhentuneiden saatavien perintä on mahdollista ja laillista. Velkaongelmiin joutuneella ei ole usein osaamista tai kykyä valvoa omia oikeuksiaan. Tiedossa on useita tapauksia, joissa ammattimaiset perintäyhtiöt ovat yrittäneet periä vanhentuneita velkoja ja joissain tapauksessa jopa onnistuneet, koska velallinen ei ole tuntenut oikeuksiaan. Tämä ongelma poistuu, kun lopullisesti vanhentuneiden saatavien perintä kielletään. Tällöin velkomusasioita käsitteleville viranomaisille tulee oikeus viranpuolesta huomioida velkojen lopullinen vanhentuminen.

Muita tarvittavia toimenpiteitä:

- 1.7.2021 voimaantulevassa asiakasmaksulaissa korostetaan asiakasmaksujen alentamisen ja perimättä jättämisen ensisijaisuutta suhteessa toimeentuloturvaan. Lisäksi kunnan velvoitetta tiedottaa asiakasta maksujen alentamisesta ja perimättä jättämisestä vahvistetaan säätämällä tästä nimenomaisesti laissa. Lain tarkoituksen toteutumista tulee seurata tarkasti ja arvioida sen perusteella mahdollisia muutostarpeita.

Tervehtyminen ja jälkihoito – ns. uuden alun näkökulma

KESKUSTAN EHDOTUS 9:

Nostetaan ulosoton suojaosa takuueläkkeen tasolle.

Keskustan mielestä ulosottovelallisille on tarjottava nykyistä enemmän toivon näköalaa niin arjessa selviytymisen kuin tulevaisuudenkin kannalta. Toivotonmuuden tunne lisää riskiä syrjäytyä ja tuo lisää taloudellisia, sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia. Nämä ongelmat käyvät inhimillisesti ja kansantaloudellisesti kalliiksi.

Ulosoton suojaosan nostamisen kustannukset tulisivat velkojien osalle, mutta se ei ole valtava ongelmana. Paljon suurempi hyöty tulisi inhimillisesti ulosoton piirissä oleville velallisille, jotka ovat köyhyysloukussa. Usein he ovat siinä ilman omaa syytään esimerkiksi kaverille tai sukulaiselle annettun takauksen takia.

Yrityksiä koskevat toimenpidesuosituksukset

Nopeat toimenpiteet

Ongelmien ennaltaehkäisy

KESKUSTAN EHDOTUS 10:

Yritysten välisten laskujen maksuaikojen lyhentäminen ja valvonnan lisääminen.

Pitkäsi venyvät maksuajat aiheuttavat kassaongelmia erityisesti pienille yrityksille. Tällä hetkellä lain mukaan yli 30 päivän maksuajoista tulee nimenomaisesti sopia. Koska valvontaa ei ole riittävästi, niin lakia ei noudateta. Valvontaa tulee lisätä ja samalla selvittää tarve maksuajan keston lyhentämiselle.

Julkisilta toimijoilta tulee Keskustan mielestä edellyttää enintään 30 vuorokauden maksuajan käyttämistä. Asiasta tulee säätää hankintalaissa.

Muita tarvittavia toimenpiteitä:

- Vahvistetaan varhaista puuttumista yritysten ongelmiin muun muassa Yritys-Suomi Talousapu-palvelun koordinoimaa Early warning -toimintamallia laajentamalla.
- Selvitetään tarve asettaa kulu- ja korkokatto sekä markkinoinnin rajoituksia myös ”yrityspikavipeille” samaan tapaan kuin kulutusluotoissakin on.

Jo syntyneiden ongelmien ratkaiseminen

KESKUSTAN EHDOTUS 11:

Kevyempi menettely pienille yrityksille sekä korjataan yrityssaneerauslakiin liittyviä muita ongelmia

1. Oma kevyempi yrityssaneerausprosessi pienille yrityksille. Nyt pääsy prosessiin kestää noin vuoden ja järjestely kestää 5–8 vuotta sekä maksaa yli 10 000 euroa. Tämä on pienelle yritykselle liian raskas menettely. Saneeraushakemuksen ja menettelyn käynnistämisen välistä aikaa on kyettävä tiivistämään. Perintäkielto on saatava voimaan heti saneeraushakemuksen jättämisen jälkeen.
2. Palautetaan mahdollisuus aloittaa uusi saneerausmenettely, kun velallinen toteuttaa vahvistettua ohjelmaa, mikäli tähän on erityisen painavat syyt (esimerkiksi Covid-19). (YSL 69§ 4 mom.)
3. Tuodaan saneerausvelan konversiomahdollisuus esimerkiksi yhtiön osakkeiksi yhdeksi velkajärjestelykeinoksi.
4. Mahdollistetaan saneerauksessa uudelle rahoitukselle parempi rahoitusasema eli etuoikeus mahdollisessa jälkikonkurssissa.
5. Muutetaan sääntelyä siten, että saneerausmenettelyn aloittamisen jälkeen omaisuuden realisoinnista syntyneet myyntivoittoverot ei olisi este menettelyn jatkamiselle.

KESKUSTAN EHDOTUS 12:

Pidennetään konkurssilain maksukyvyttömysolettamaa pysyvästi 30 päivään.

Nyt yritys voidaan hakea konkurssiin, jos tämä ei 7 päivän sisällä maksuhotuksen saamisesta maksa laskua.

KESKUSTAN EHDOTUS 13:

Pidennetään trattaperinnän protestointiaikaa nykyisestä 7 päivästä.

Pidennetään trattaperinnän protestointiaikaa 14 päivään.

Muita tarvittavia toimenpiteitä:

- Säädetään yritysperinnän kuluille pysyvät euromääräiset ylärajat. Koronan takia on jo säädetty vastaavanlaisia väliaikaisia rajoituksia.

Keskipitkän aikavälin toimenpiteet

Keskusta korostaa, että konkurssveja ei pidä turhaan pelätä. Ne ovat luonnollinen osa markkinataloutta ja konkurssi voi olla joskus tarkoituksenmukainen tapa päättää yritystoiminta. Konkurssin tehnyt yrittäjä on kerännyt paljon osamista ja kokemusta yritystoiminnasta, mikä voi auttaa myös uuden yritystoiminnan käynnistämässä tai työuran jatkamisessa. Tällaiseen uuteen alkuun pitää yrittäjällä olla aina mahdollisuus.

Ongelmien ennaltaehkäisy

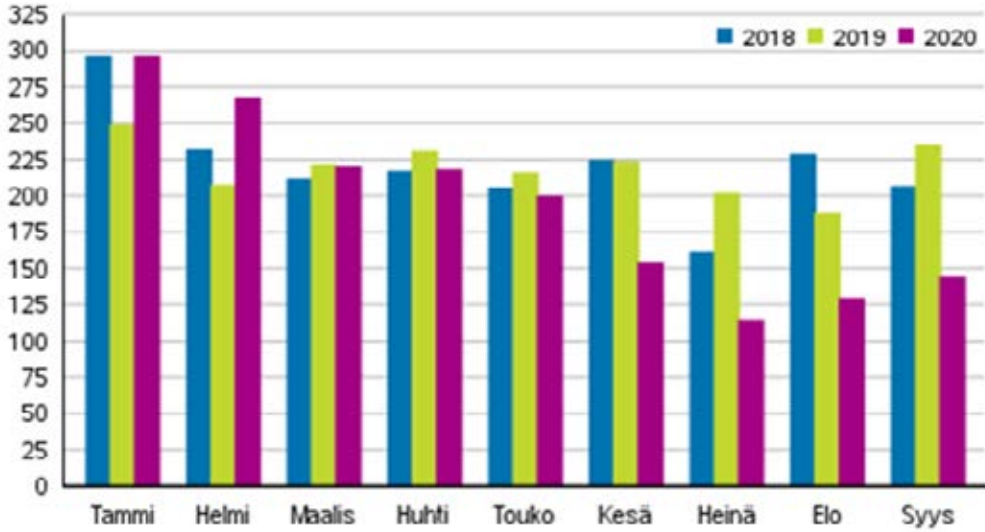
Muita tarvittavia toimenpiteitä:

- Vahvistetaan yrittäjien taloudellista lukutaitoa ja osaamista. Yrittäjät tarvitsevat myös ohjausta tienhaarassa, jossa pitää päättää, että miltä osin yritystoiminta on elinkelpoista jatkettavaksi ja milloin se on ajettava kannattamattomana alas.
- Huomioidaan elinkeinorakenteen muutos velkalainsäädäntöä ja -järjestelmää kehitettäessä. Aineettomien investointien lisääntyminen sekä elinkeinorakenteen palveluvaltaistuminen lisää vakuudettomia lainoja ja henkilökohtaisia takauksia, kun lainojen vakuutena ei ole aiempaan tapaan koneita, laitteita tai kiinteistöjä. Elinkeinorakenteen muutos tulee huomioida joukkorahoituksen ja Finnveran tuotteiden kehittämisessä.

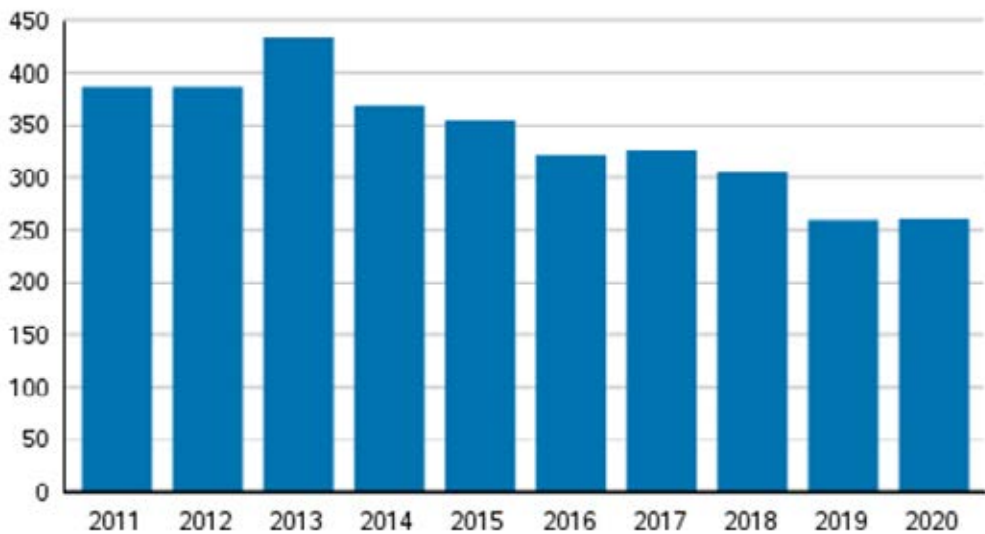
Jo syntyneiden ongelmien ratkaiseminen

- Lyhennetään konkurssiin liittyvien maksuhäiriötietojen näkymisaikaa luottotietorekisterissä kahteen vuoteen niissä tapauksissa, joissa konkurssiin ei liity epäilyä rikoksista. Konkurssiin liittyvät maksuhäiriötiedot näkyvät tällä hetkellä konkurssin tehneen yrityksen vastuuhenkilön luottotiedoissa 5 vuotta konkurssin alkamisesta.

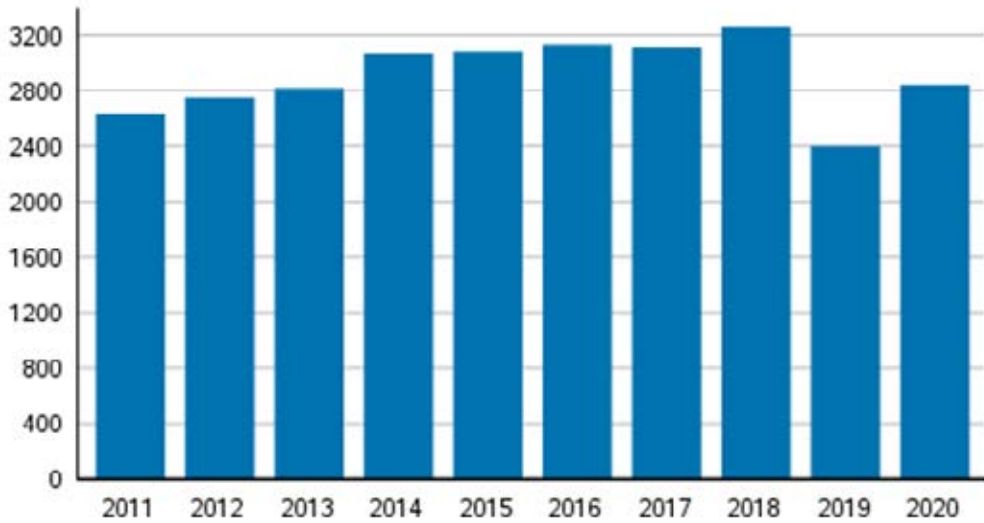
Vireille pannut konkurssit
tammi-syyskuussa 2018-2020 (kpl)

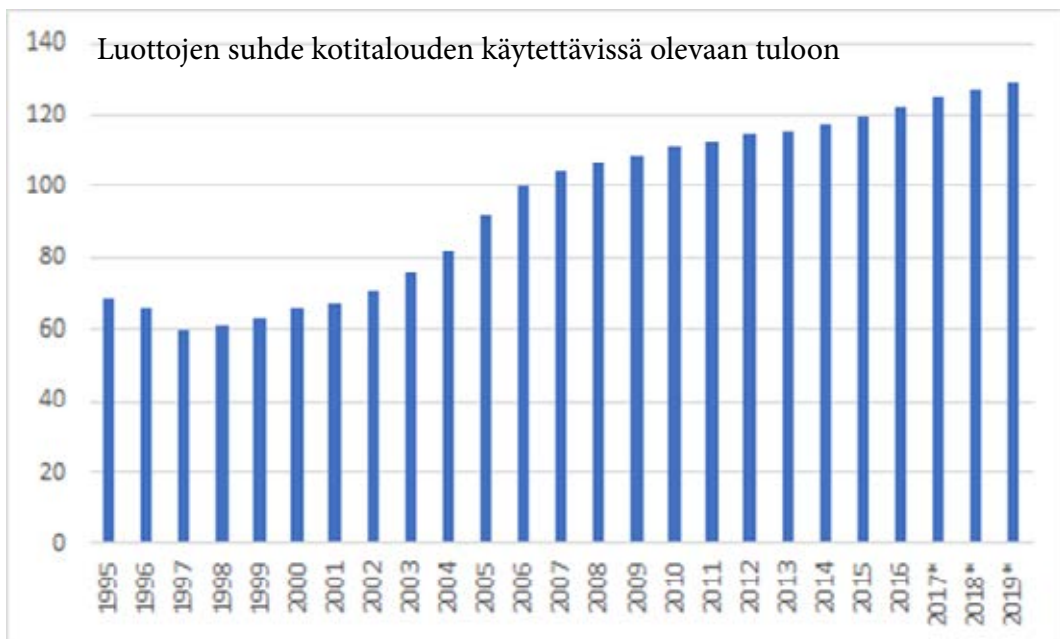
Vireille pannut yrityssaneeraukset
tammi-syyskuussa 2011-2020 (kpl)

Yksityishenkilöiden velkajärjestelyhakemukset tammi–syyskuussa 2011–2020 (kpl)

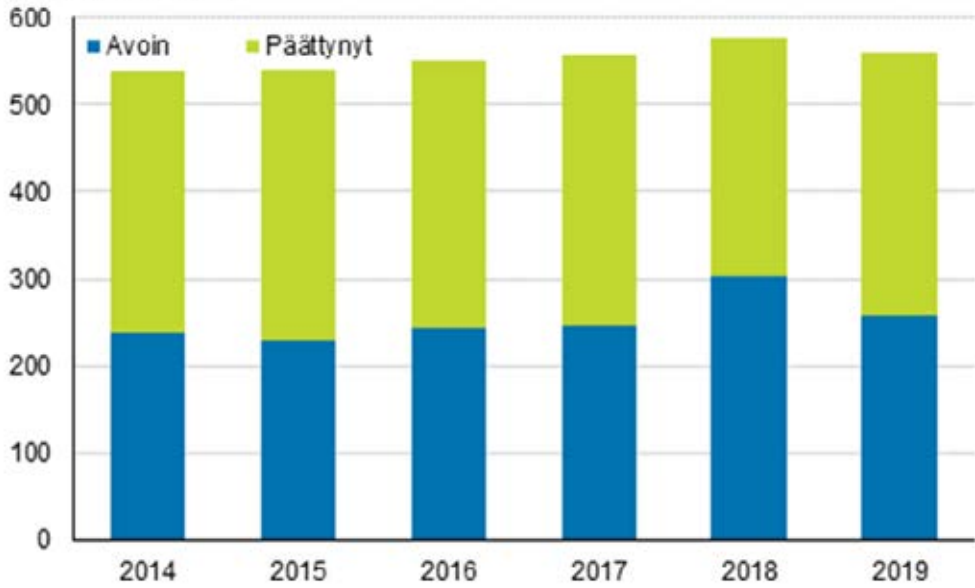

Kotitalouksien velkaantumisaste (%) v. 1995–2019

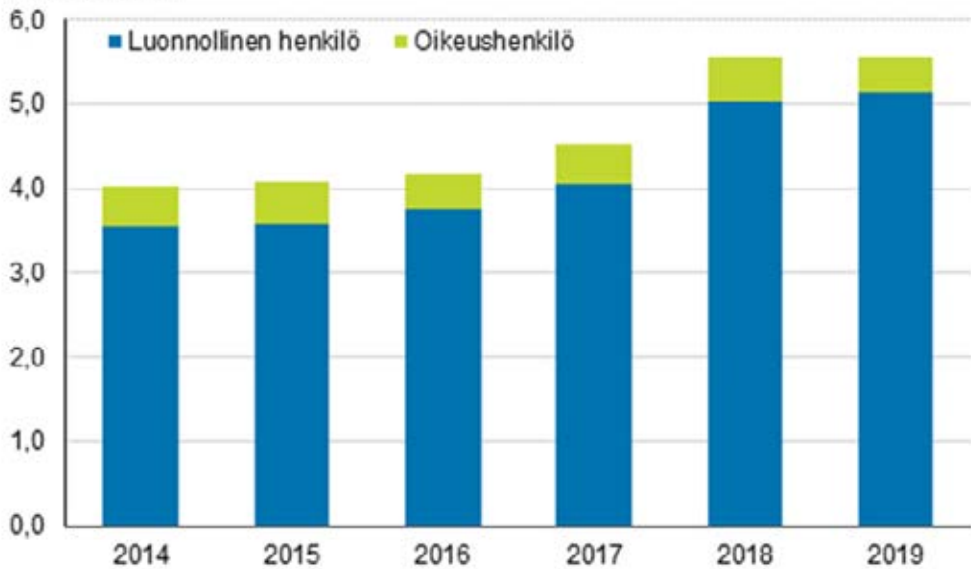
Ulosottovelalliset vuosina 2014–2019, lkm

Velallisten lkm, tuhatta

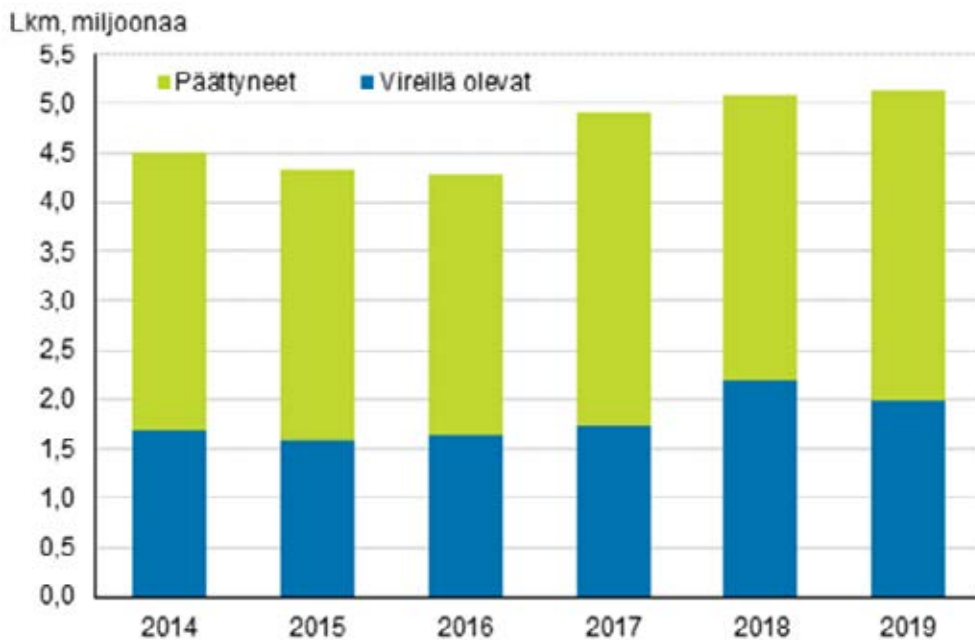

Ulosottovelka vuosina 2014–2019, euroa

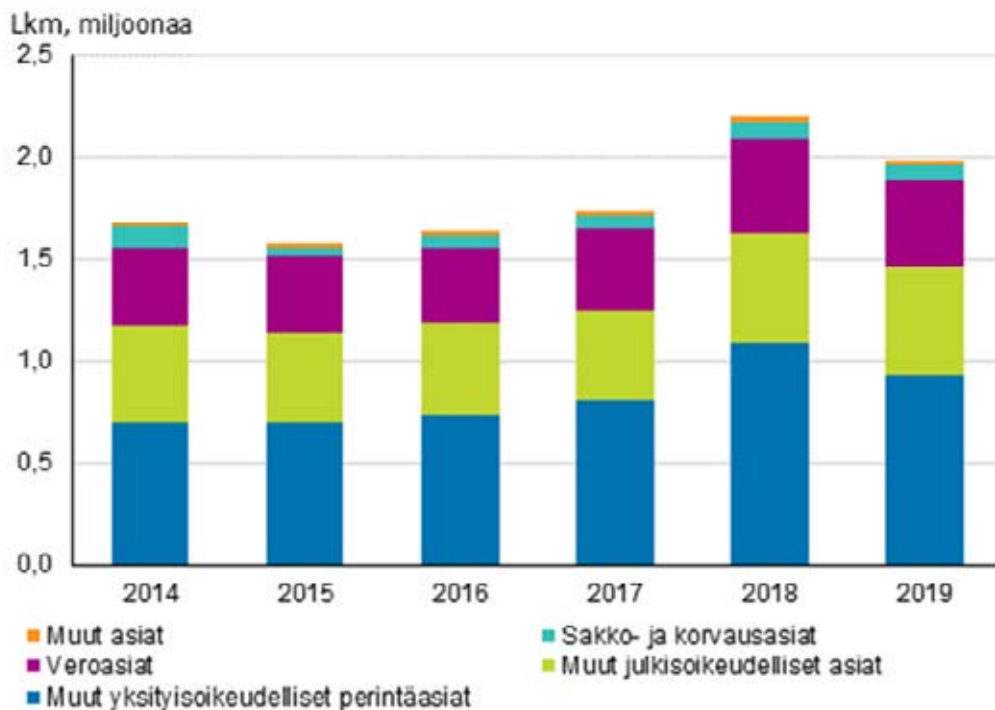
Miljardia euroa

Vireillä olevat ja päättyneet ulosottoasiat vuosina 2014–2019, lkm

Vireillä olevat ulosottoasiat asialajeittain vuosina 2014–2019, lkm

Keskusta
Se kotimainen.